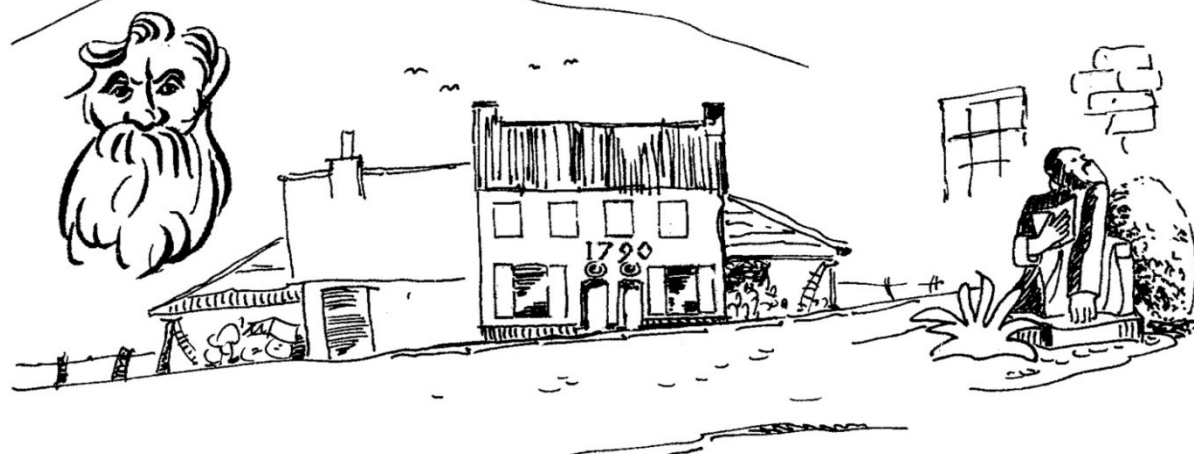

Nieuwsbrief 2018

Beste leden en sympathisanten

Precies 35 jaar geleden stichtten vijf enthousiaste mannen en één vrouw een vzw. In het Belgisch Staatsblad van 14 juli 1983 op pagina 3417 lees je de statuten van deze vzw met als doel: *"De vereniging heeft tot doel: de mens René De Clercq en zijn werk in al zijn facetten grondiger te bestuderen en ruimer kenbaar te maken. Dit kan door het streven naar een volwaardig René De Clercqmuseum, studies over zijn leven en werk te laten verschijnen, zijn werk geheel of gedeeltelijk heruit te geven en initiatieven die het doel van de vereniging dienen, te stimuleren..."*. **Wat is er nu al gerealiseerd?**

Het museum in zijn geboortehuis is al meer dan 25 jaar open en het genootschap organiseert heel wat activiteiten om René De Clercq bekend te houden. Van kleutertoneel tot speelpleinwerking. Daartussen, te veel om op deze bladzijde op te noemen, zit heel het jaar vol met allerlei activiteiten, niet alleen in zijn geboortehuis, maar in heel onze gemeente. We werken samen met de Cultuurraad, de Heemkring, het Erfgoed- en Open Monumentencomité, het Davidsfonds, het Elfjulicomité en nog andere.

Inzake de studie over de mens René De Clercq en zijn werk is intussen na de publicatie van de magistrale doctoraatsthesis van dr. Koen Hulpiou (1986) nog veel gerealiseerd. Vooral door het ontsluiten van het Jacobarchief en de digitale beschikbaarheid van bv de oorlogsdagbladpers, is nog veel boven water gekomen. Binnenkort verschijnt er trouwens een nieuwe academisch verantwoorde bundel met het beste uit zijn bundels *Toortsen, Uit de Diepten* en *De Noodhoorn*...

Elk jaar krijgt u onze nieuwsbrief, nu voor het eerst in kleur, om u te vertellen wat we vorig jaar verwezenlijkten en wat we dit jaar zullen uitvoeren. De oude garde van stichters ziet met voldoening dat onze vereniging nu meer dan dertig medewerkers telt die actief zijn en met allerlei nieuwe initiatieven voor de dag komen en helpen realiseren.

Dat alles kunnen wij verwezenlijken dank zij jullie milde steun. Alle vrijwilligers werken totaal gratis. Jullie, trouwe financiële supporters, op wie wij blijven rekenen, zullen onze werkkraft hoog houden. Daarvoor onze oprechte en hartelijke dank!

Lid word je vanaf 10 euro

erelid vanaf 15 euro en beschermend lid vanaf 25 euro

BE49.4635.1470.1171 – KREDBEBB – René De Clercqgenootschap Deerlijk

hoofdopsteller : Dr. René DE CLERCQ.

NIEUWJAARSWENSCHEN.

Aan onze lezers: heil en zegen.

Aan Vlaanderen: de eindelijke, algeheele verlossing.

Aan de wereld: vrede !

LANG KIND TE ZIJN.

Voor Jeugd en Ouderdom.

Lang kind te zijn, lang kind te zijn,
Het harteke op het handekijn,
De haren wild, het mondje rood,
En de oogen groot !

Den man geheugt
Het hooge dansen in de vreugd,
Het scherpe gillen van de pijn.

Hoe menig, gaat het kind er uit,
Verkwikt, verwarmt noch jonge bruid
Noch oude wijn.

Het hart verdort, de dag verbloedt,
Ach, in den purperen avondgloed,
Wat roze nog van morgenschijn:
Lang kind te zijn ! . . .

René DE CLERCQ.

ACTIVITEITENKALENDER 2018

Donderdag 25 januari: Gedichtendag

In de scholen, bibliotheek, gemeentediensten en enkele winkels worden gratis posters met het gedicht "Het Wafeleterke" van René De Clercq verspreid. Dit gedicht werd op muziek gezet door Jaak Opsomer (1873 – 1952)

Nog in het kader van de gedichtenweek: Voorleesuur De Vlasgaard

Die Ghesellen brengen in een voorleesuur De Vlasgaard, een landelijk tafereel in verzen van René De Clercq bewerkt door Jan Dhaluin. (Zie verder in de nieuwsbrief)

Vrijdag 23 februari: 26ste Vlaamse Zangavond om 20 uur in d'lefe

Onder leiding van Egied Vandommele zingen wij samen mooie Vlaamse liederen. De samenzang wordt begeleid door een gelegenheidsorkest en ondersteund door twee koren. Toegang + zangboekje + drankje: 5 €. Iedereen welkom. Breng vrienden en familie mee!

Dinsdag 20 maart: 16de Nacht van de Geschiedenis om 20 uur in o.c. d'lefe

Digitale projectie van oude filmpjes op groot scherm over het reilen en zeilen van de gemeente. Organisatie: Davidsfonds i.s.m. de Heemkring Dorp en Toren en het René De Clercqgenootschap.

Vrijdag 23 maart: René De Clercq - De Noodhoorn en andere gedichten - bezorgd door Yves T'Sjoen en Els van Damme

Dit nieuw boek wordt door de bezorgers voorgesteld om 19.30 uur in de bibliotheek van Deerlijk, Hoogstraat 124. Een warme oproep op bladzijde 31.

Van zondag 22 april (Erfgoeddag) tot zondag 28 oktober is het museum elke zondag gratis open

Niet alleen elke zondag van 14.30 tot 18 uur, maar ook elke dag kunt u, na afspraak, het museum bezoeken (tel. 056/72.86.70 of dhaluin.dekeyser@telenet.be). U beleeft met een gids-verteller een hele brok boeiende geschiedenis. In dat huis, gebouwd in 1790, gaat u 200 jaar terug in de tijd. Naar een tijd zonder elektriciteit of modern comfort. U gelooft uw eigen ogen niet of denkt vol nostalgie aan uw prille kinderjaren.

Dinsdag 12 juni: René De Clercqherdenking om 19 uur aan zijn graf

Elk jaar, op De Clercqs sterfdag van 12 juni 1932, organiseert IC Dien, i.s.m. het René De Clercqgenootschap, aan Renés graf een plechtigheid. Joost Vandommele houdt de gelegenheidstoespraak gevolgd door voordracht, samenzang en bloemenhulde.

Zondag 24 juni: Midzomermarkt

Op zondag 24 juni is het feest in het hele centrum van Deerlijk en zijn alle vrijwilligers in de weer. Het René De Clercqhuis wordt opnieuw wat het vroeger ooit was: 'Estaminet Het Damberd'.

Van 1 juli tot 21 oktober: elke zondagnamiddag boekenmarkt in het museum

U kunt er zeldzame mooie boeken, elpees en video's kopen voor een prikje.

9 september: Open Monumentendag ... tot 21 oktober 2018

Tentoonstelling "René De Clercq in de Grote Oorlog".
Meer info in deze Nieuwsbrief bladzijde 34.

Onze activiteiten voor kinderen

11 juli: Vlaanderen Feest

In samenwerking met het 11 juli comité en de Deerlijkse speelpleinwerking voor kinderen leeftijd 3de en 4de leerjaar een zoek- en duidingsspel omtrent Deerlijkse Monumenten.

In september: rondleiding voor de vierde leerjaren

Naar jaarlijkse gewoonte organiseren wij in de maand september rondleidingen voor het vierde leerjaar. We behandelen de plaatselijke geschiedenis (kerk en retabel, Deerlijks drie Groten, standbeelden, De Clercqmuseum, merkwaardige gebouwen, enz.).

In november: verteltheater voor de derde kleuterklasjes

Elke schooldag in november spelen wij, in het museum, voor de kleuters van de derde kleuterklasjes het verteltheater. Hoe leefden onze (over)grootouders? Dit doen we voor alle scholen van de regio en met succes: reeds 696 opvoeringen!

Gezinsgroepen met kinderen, jeugdgroepen, ... zijn ook steeds welkom om, na afspraak, het museum te bezoeken.

De gids-verteller past zich aan en zal proberen in te spelen op de voor hem soms netelige vragen van de kinderen.

Het René De Clercqgenootschap is op zoek naar vrijwilligers

De bezielers van het eerste uur worden een jaartje ouder en wensen een stuk af te bouwen of hun gezondheid laat niet meer toe er nog volop in te vliegen, maar ze hebben allen de bezorgdheid dat hun jarenlange inzet niet verloren zou gaan.

Daarom zijn we op zoek naar enthousiaste vrijwilligers (m/v) die ons team willen versterken.

We hebben het allemaal druk druk en nog eens druk... Maar wat is er nu leuker dan dingen doen die je leuk vindt, waar je goed in bent en waar je graag actief aan meewerkt.

Ben jij diegene die wij zoeken?

Alle helpende handen zijn welkom: rondleidingen voor kinderen en volwassenen, verteltheater voor kleuters, website verbeteren, administratief werk, ... Kom eens een tijdje proeven, zien waar uw talenten het best aan bod komen en of u er zich goed bij voelt...

Interesse? ☺ Meer info?

Geef een seintje: 056 72 86 70 of dhaluin.dekeyser@telenet.be

26ste Vlaamse Zangavond

Rond de piano van René De Clercq

Rond de vleugelpiano van René De Clercq zingen we samen, onder leiding van Egied Vandommele, mooie Vlaamse liederen.

Op deze 'Vlaamse Zangavond' zorgt een gelegenheidsorkestje voor de muzikale sfeer en enkele solisten geven het beste van zichzelf. De samenhang wordt ondersteund door twee zangkoren.

Elke aanwezige krijgt een uitgebreide en verzorgde programmabrochure met teksten en muziek.

*René De Clercq musiceert ten huize Pieck. Ria Vervoort aan de piano.
Houtskooltekening van Adri Pieck*

**Vrijdag 23 februari 2018 om 20 uur in het
Gemeenschapscentrum d'lefte
Hoogstraat 122, Deerlijk**

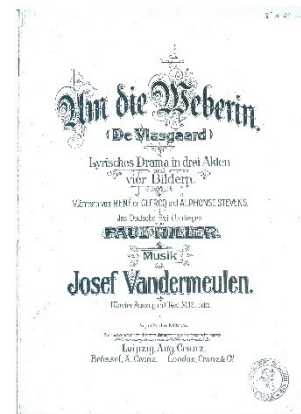
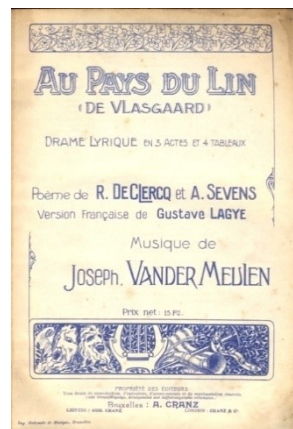
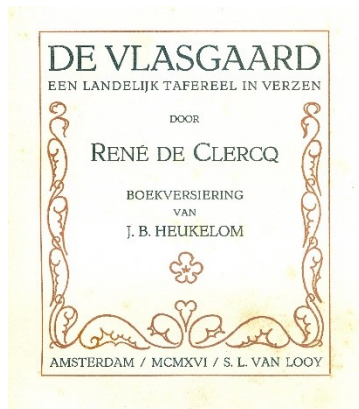
Toegang, zangboekje en drankje: 5 euro

Organisatie: vzw René De Clercqgenootschap, Deerlijk

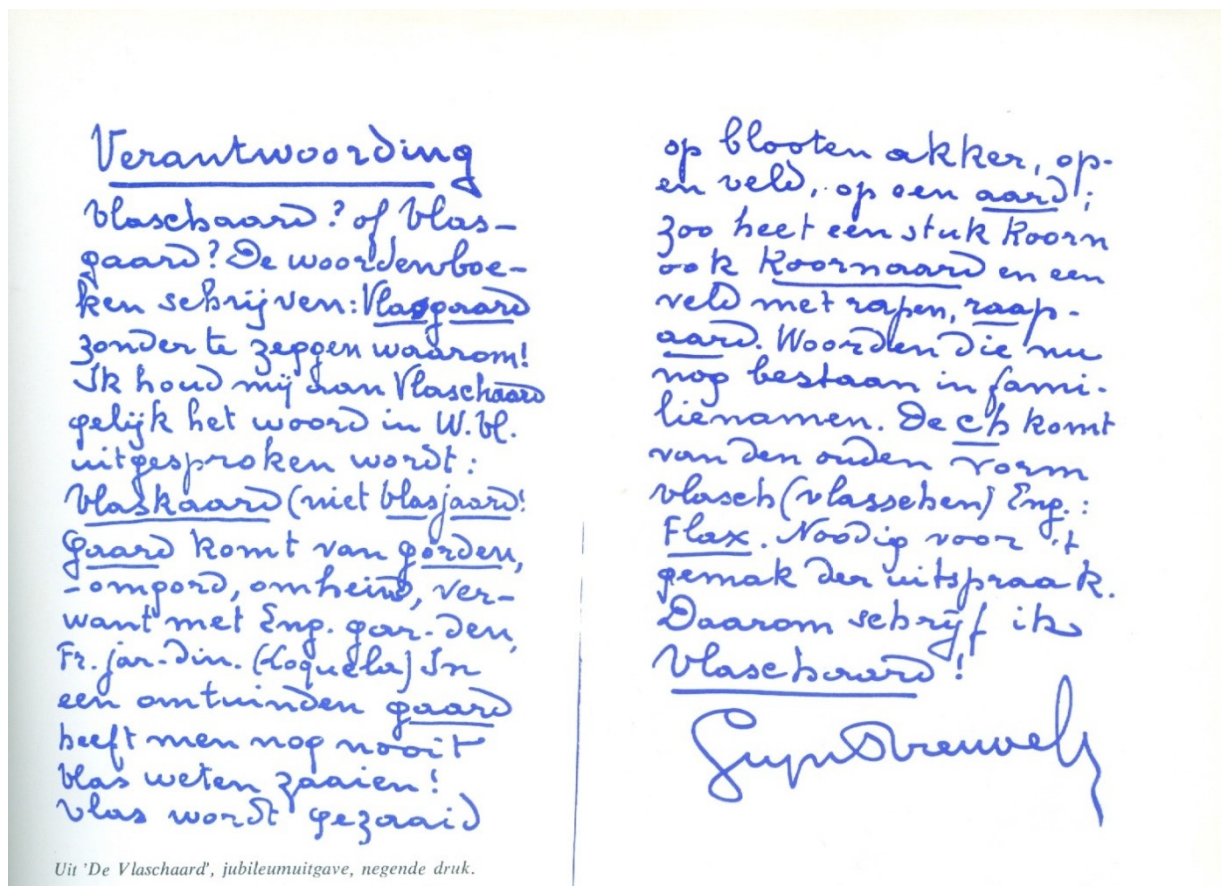

VLASGAARD of VLASCHAARD ?

Onze René De Clercq schreef in 1901, pas afgestudeerd als doctor in de Germaanse filologie, een lang gedicht: "**De Vlasgaard. Landelijk tafereel in verzen**". Het reuzengedicht, 106 pagina's lang werd uitgegeven in 1902. Samen met zijn vriend Alfons Sevens en componist Josef Vandermeulen werd er in 1904 een operette van gemaakt. Een schot in de roos! Het daverend succes met meer dan 20 opvoeringen in de *Nederlandsche Schouwburg* van Gent zorgde voor een Franse en Duitse vertaling: **Au pays du lin** en **Um die Weberin**.

Vijf jaar later, in 1907, schreef Stijn Streuvels een roman met als titel "**De Vlaschaard**". Stijn voegde er aan toe **Vlasgaard of Vlaschaard?** (in 1932, jubileumuitgave)

We weten dat Stijn Streuvels en René De Clercq rivalen waren in liefde en letteren. Beiden hadden heel hun leven een hekel aan elkaar. René schreef zelfs *"in Vlaanderen zijn geen bergen, maar heuvels; de grootste van onze dwergen heet Streuvels"*.

De biografie van Streuvels (Hedwig Speliers) schrijft: *"Streuvels koesterde een levenslange rancune tegen De Clercq. Hoewel zij bijna dorpsgenoten waren, stonden ze constant als kat en hond tegenover elkaar"*.

Beiden wonnen in 1936 de Rembrandtprijs van de Hamburgse universiteit. Een grote geldprijs die beiden moesten delen. De Clercq was in 1932 overleden zodat de oudste dochter Elza postuum het geld voor de familie mocht gaan incasseren.

Dochter Elza De Clercq vertelde ons verschillende keren hoe zij bij Streuvels ontvangen werd met de verwonderde kreet van Stijn: *"kijk...daar is Marie."* Waarop zijn vrouw Alida reageerde *"dat is Marie niet, dat is de dochter van René!"*.

In hun jonge jaren waren Stijn en René verliefd op hetzelfde meisje Marie Delmotte. Dochter van een smid die naast zijn smidse ook een herberg "Het Smeske" had, die door de mooie Marie opgehouden werd. Stijn en René, dronken menige pint bij Marie en René kon met haar trouwen terwijl Streuvels het nakijken had. René De Clercq en Maria trouwden in Ingoogem en het huwelijk werd ingezegend door pastoor Hugo Verriest.

Geen wonder dat Streuvels in dochter Elza de moeder Marie meende te zien tot groot ongenoegen van Alida, de echtgenote van Stijn. Dit verhaal heeft Elza De Clercq ons vele malen met veel genoegen verteld. Zo schrijven wij dan ook dat Stijn Streuvels en René De Clercq niet alleen rivalen waren in de letteren maar ook in de liefde.

De Vlasgaard, in 1902 een landelijk tafereel in verzen, een operette in 1904, wordt in 2018 "een verteluurkje".

Onze secretaris was meer dan twee jaar bezig om van beide teksten een verteluurkje te maken. Hij herwerkte beide teksten tot een optreden met vijf vertellers.

Het wordt tijdens de gedichtenweek (half januari 2018) met succes opgevoerd in drie vlassersgemeenten (Avelgem, Oeselgem en Deerlijk) en het Vlasmuseum TEXTURE in Kortrijk.

Jan Dhaluin

Wij overwegen om het volgend jaar te hernemen. Welke culturele vereniging, stad of gemeente organiseert het verteluurkje De Vlasgaard? Vraag onze voorwaarden.

Succes van de activiteiten georganiseerd in het museum blijft groeien

Wat begon als een kleine zangstonde in het René De Clercqmuseum groeide na enkele jaren uit tot een echt zangfeest in ons gemeenschapscentrum d'Iefte. Verleden jaar vierden we, met een eivolle zaal, een **Zilveren Zangavond**.

Op de foto de bezielers van het eerste uur, dirigenten, solisten en muzikanten, maar laat ons ook de bezielers die er niet konden bij zijn en de vele medewerkers achter de schermen niet vergeten. Over al die jaren heen kunnen heel wat namen worden vernoemd maar iemand vergeten zou jammer zijn.

Erfgoeddag groeide uit tot een groot feest. De Heemkring Dorp en Toren ging driemaal met een bus op verkenning in onze gemeente. Een gids toonde de passagiers ongekende uithoeken van Deerlijk.

In het museum was het een ware overrompeling voor de Quiz "Zoek de naam van 15 straten op 15 oude foto's". Voor de wat oudere deelnemers was deze karwei niet zo heel moeilijk, maar ... de schiftingsvraag over een heel geheimzinnig voorwerp was een ander paar mouwen. Slechts enkele mensen hadden het met *een fossiele mammoettand* bij het rechte eind. Het lot bepaalde dat Cecile Terryn met de hoofdprijs, een replica van het grafmonument van René De Clercq, naar huis kon.

De **Midzomermarkt** is een jaarlijks terugkerend volksfeest in het centrum van Deerlijk. Het museum wordt opnieuw wat het was bij de geboorte van René De Clercq: estaminet Het Damberd. In het unieke kader van de herberg, gebouwd in 1790, kan je proeven van onze zelfgebakken taart, streekbier van het vat, accordeonmuziek, straatmuzikanten, solo- en samenzang met orgelbegeleiding, muziek op 75 toeren.

Elk jaar stellen de meest **beloftevolle kunstenaars** uit de Leiestreek hun werk tentoon tijdens de **Kunstzomer Leiestreek**. In het museum stelden Martina Denijs (keramiek) en Mady Herman (glas-kunst) ten toon.

De opening van de tentoonstelling was een groot succes. De notaris vertelde hoe hij zoveel jaren geleden zijn rijkelijke woning bouwde en nodigde iedereen uit om binnen en in de tuin de vele kunstwerken te bewonderen.

Met **Open Monumentendag** organiseerde de werkgroep Erfgoed een speurtocht "Deerlijk in 13 letters". Een kaart bracht de deelnemers naar 13 locaties waar een woord te vinden was. Met een lettercombinatie uit deze 13 woorden werd "volkschryver" gevonden en dat was de tip naar het eindpunt, het René De Clercqmuseum, tevens de plek om de kelen te smeren.

De werkgroep Erfgoed is een samenwerking Heemkring Dorp en Toren en het René De Clercqgenootschap.

Ten slotte nog enkele sfeerbeelden van twee zeer gewaardeerde activiteiten, een traditie van om en bij de 20 jaar.

In september, het begin van her schooljaar, worden de **4de leerjaren** met een vertelwandeling doorheen de geschiedenis van Deerlijk geleid. Dit is een namiddag ter aanvulling van de lessen op school over de plaatselijke geschiedenis.

Rond en in de kerk komen alle bezienswaardigheden aan bod, met als hoogtepunt het verhaal rond het retabel van de Heilige Columba.

Onderweg naar het museum komen we voorbij het Oude Gemeentehuis, gaan we nog even langs de kostschool van P.J. Renier en in het museum gaat de vertelling verder met het levensverhaal van René De Clercq en nog enige andere wetenswaardigheden.

In november komen de **3de kleuters**, veelal vergezeld van hun grootouders, van Deerlijk en omstreken op bezoek.

Oma, opa, tante en nonkel spelen in een verteltheater de tijd van vroeger. Er wordt vuur gemaakt in de open haard, koffie gemaakt, brood gesneden, het kleine keukentje diende niet enkel om te koken ..., de bakkersoven tovert gebakken brood, de grootouders zingen *Tineke van Heule* met accordeonbegeleiding, en nog veel meer ... maar vooral heel verwonderend voor alle kleuters is het oude toilet, een plank met een gat erin en de poep afkuisen met krantenpapier.

Het verteltheater voor kleuters is na 20 jaar nog altijd springlevend. In 2017 kwamen 37 klassen en de voorstellingsteller staat op 696. Op naar de 700 en een feest !?

Guldensporenspeel

In 2016 is het René De Clercqgenootschap binnen de Deerlijkse speelpleinwerking gestart met een zoekspel "Wandelend de geschiedenis van Deerlijk ontdekken".

Omdat de leiding deze samenwerking positief ervoer en te kennen gaf dat dit voor herhaling vatbaar was, zijn we ook in 2017 weer op de kar gesprongen.

In het kader van *Vlaanderen Feest* en met de materiële en geldelijke steun van het elfjuli comité, waarvoor dank, hebben we een "Guldensporenspeel" op punt gezet.

De doelgroep, kinderen van 3de en 4de leerjaar, werden uitgenodigd op de speelweide rond het scoutslokaal van het Gaverdomein. Ze gingen in een ronde zitten op boomstammen en Jan vertelde, met heel wat beeldmateriaal ter ondersteuning, over de Guldensporenslag van 11 juli 1302 op de Groeningekouter te Kortrijk en de personages die er een rol in speelden. Daarna stonden alle kinderen te popelen om de vertelling van Jan in een spel te beleven.

Op de weide zijn twee tenten opgezet, het kamp van de Vlamingen met aan het hoofd Gwijde Jan Van Dampierre onder de Vlaamse Leeuw en het kamp van de Fransen met Filips Sabien De Schone aan het hoofd onder de Franse Lelie.

De kinderen worden bij middel van gekleurde knikkers in twee groepen ridders verdeeld en trekken hun gele en blauwe schilden aan (gekleurde sporthesjes).

In de basiskampen worden de ridders getraind in hun vaardigheden. Zij kunnen er hun strijdschild verdienen door blikjes omver te werpen of met een vogelpik een ballon te doorprikken. Eenmaal hun schild verdiend treden de ridders in het strijdperk om op een neutrale plaats bij de dorpsmid hun schild in te ruilen voor een puzzelstukje.

Echter ... op het slagveld wordt er met ridder-jagers van beide kampen strijd geleverd om de schilden. Met bladschaarsteen, een spel dat ieder kind kent, kan de ridder zijn schild behouden of verliezen aan de ridder-jager. Bij ver-

lies terug naar het kamp om er een nieuw te verdienen, bij behoud verder strijden om een puzzelstukje op te halen. Wanneer een ridder-jager drie schilden heeft bemachtigd kan hij voor zijn kamp ook een puzzelstukje ophalen.

Een ridder met een puzzelstukje kan dit vrij naar zijn kamp brengen. Het spel wordt gewonnen door het kamp dat het eerst de puzzel compleet heeft.

De kinderen hadden al vlug het spel door en bedachten tactieken, listen, gebruikten hun behendigheden en met veel enthousiasme en doorzetting bleven ze ervoor gaan. Het was echt een plezier ze allen te zien rennen en spelen.

De overwinning werd heel nipt, met een fluitsignaal verschil, weggekaapt door het Vlaamse kamp. De geschiedenis werd geen geweld aangedaan.

Vreugde en ontgoocheling alom maar dat laatste werd al vlug weggewerkt want deelnemen is belangrijker dan winnen en iedereen kreeg hetzelfde cadeau ... een mooie poster van een Vlaamse Ridder op het slagveld van de Groeningekouter met een Broeltoren op de achtergrond, een boekenbon voor een jeugdboek (boekenmarkt in het museum) en vooral, door ieder gegeerd ... een spinner, het topspeeltuigje van de zomer 2017.

Het Guldensporenslagspel was een schot in de roos. De vele voorbereidingen neem je er graag bij als je een groep kinderen met volle goesting en overgave ziet spelen.

De leiding en de monitoren hebben ons van harte bedankt en ook zij waren heel gelukkig met hun spinner.

Jan, Sabine en Guido

Dol van de Bietebauw

Het nieuwe jaar was amper begonnen of we kregen een telefoon. Een Hollandse stem vroeg of ze "het René De Clercqhuisje eens mochten betreden". Ja waarom niet? Afpraak 's anderendaags, vrijdag 6 januari 2017 om 14.30 uur in het centrum aan de ingang van de Sint-Columbakerk.

Goed ingeduffeld zag ik een Nederlands koppel uit hun wagen stappen. Ze hadden alle tijd want ze hadden in Kortrijk een hotelletje geboekt. Dat kon dus een bezoek van een hele namiddag worden. Ze stelden zich voor als Werend Griffioen en Kitty Willems uit Utrecht.

De kerk was open en om de namiddag zinvol te zetten heb ik Werend en Kitty ons Columbaretabel getoond. Een zeer merkwaardig kunstwerk uit 1535 als je weet dat er in West-Vlaanderen amper twee plaatsen zijn die uit die periode een retabel of altaarstuk

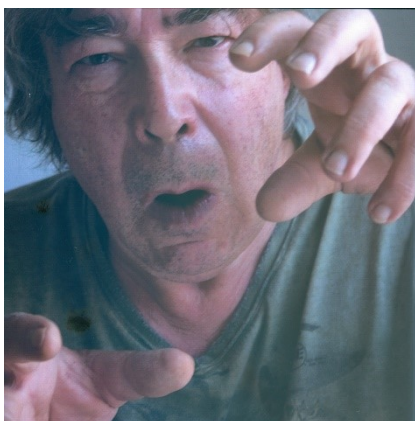

bezitten: Brugge en ... Deerlijk. Om zijn grote waarde werd ons retabel in 1982 gerestaureerd door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium in Brussel. Het vertelt in tien taferelen het leven van Sint-Columba, de patrones van onze kerk, de enige kerk in Vlaanderen aan haar toegewijd. Een bloedig verhaal, Columba wil haar geloof niet afzweren en de Romeinse keizer Aurelianus laat haar onthoofden. Een sterk verhaal vol liefde, passie en doodslag. Het René De Clercqgenootschap geeft regelmatig rondleidingen in de kerk en is zeer fier op dat kunstwerk.

Een groot uur later wandelden wij naar het geboortehuis van De Clercq.

Werend en Kitty wensten werkelijk alles te vernemen over de Vlaming René De Clercq die zo lang in Nederland gewoond heeft en in Maartensdijk overleden is en begraven werd. Vijftig jaar na zijn dood was de grafcon-

cessie vervallen en het Genootschap heeft zijn dichter opgegraven en hij rust nu in zijn geboortedorp aan de Sint-Columbakerk op 300 meter van zijn geboortehuis.

Het geboortehuis, een beschermd monument, gebouwd door een notaris in 1790 is nu zijn museum waar je alles kan zien en vernemen over zijn woelige leven en zijn Vlaamse strijd. Toen wij in 1830 Willem I en de Nederlanders verdreven en België, met de hulp van Frankrijk, zijn zelfstandigheid uitriep, was Nederland de grote vijand. De officiële taal was het Frans. De taal van het middelbaar en universitair onderwijs was het Frans. René De Clercq, de Vlaamse dichter, droomde van onderwijs in de eigen taal.

Om zijn activisme tijdens WO I werd hij in 1920 door het Belgisch gerecht ter dood veroordeeld. Pas honderd jaar na de onafhankelijkheid, in 1930, kregen wij eindelijk Nederlandstalig onderwijs. Werend en Kitty konden dit verhaal moeilijk begrijpen.

Werend vroeg of hij plaats mocht nemen in de zetel van dichter De Clercq en ik moest daarvan een foto maken. Zij genieten met volle teugen van zijn Vlaamse gedichten en zijn vooral dol op De BIETEBAUW. Met dat gedicht kregen zij hun kinderen naar bed en nu krijgen diezelfde kinderen evenzo hun kinderen naar bed.

Werend maakte van dat gedicht een mooi fotoboek. Op de kaft van het boek staat "ik ben dol op dit gedicht. Je kunt er qua mimiek en stem geweldig mee uitpakken. Kijk ondertussen naar het gezicht van je kleine luisteraar. Dat is dubbel genieten." Hij maakte dit luxueuze boek voor zijn kinderen en kleinkinderen.

Utrecht / Deertlyk
6 Januari 2017
Van Jan & Mieke
O'Hsklein,
vrienden van het foetbalsteek
van René de Clercq
Merend Griffioen
Kitty Griffioen-Willems

Rond 18u stapte ik in hun wagen en we reden tot bij mij thuis waar mijn vrouw Mieke warme koffie klaar had. Werend en Kitty vertelden uitbundig over hun Bietebauwboek dat zelfs vergezeld is van een luister-usb verpakt in een mooi doosje in de vorm van een boekje. Dat gaf hij als geschenk want beiden waren méér dan tevreden over hun rondleiding in kerk en museum.

Wij vroegen om er iets in te schrijven als herinnering aan die mooie maar koude namiddag. Ondertussen heeft het boek zijn plaats gevonden in het archief van het René De Clercqgenootschap.

Jan Dhaluin

100 jaar Vlaanderens politieke zelfstandigheid

Op 22 december 1917 verklaarde de Raad van Vlaanderen, Vlaanderen eenzijdig politiek zelfstandig, populair gezegd: onafhankelijk! August Borms en René de Clercq waren de hoofdrolspelers in een dramatische avondzitting van de Raad in de Brusselse Alhambra-schouwburg. Op diezelfde plaats, thans een parking, herdachten we deze gebeurtenis, precies 100 jaar later. Eerst werd de context geschetst, dan verslag gebracht van de gebeurtenis zelf om dan af te ronden met de actualiteit van de onafhankelijkheidsgedachte.

Joost Vandommele

Een briljante tentoonstelling Jozef Cantré

Van 23 september 2017 tot 7 januari 2018 ging in het Mudel van Deinze een overzichtstentoonstelling door van beeldhouwer en xylograaf Jozef Cantré, de vervaardiger van René de Clercq's prachtig grafmonument. Curator Peter Pauwels verdient voor zijn accurate en empathische realisatie meer dan een pluim! Hij is er o.m. als eerste in geslaagd de betrokkenheid van de kunstenaar met het activisme en de nasleep ervan op een normale, genuanceerde manier te brengen... Jozef Cantré werd 4 jaar na zijn broer Jan Frans (eveneens houtsnijder) op 29 december 1890 geboren in het rode, roerige Gent. Op 14-jarige leeftijd leerde hij dierfiguren uitsnijden, bestemd voor paardenmolens. Hij leerde er al de knepen van het ambacht, waaronder bv. het polychromeren. Cantré werd van jongsaf aan heel sterk beïnvloed door de 'stille, verinnerlijkte' beeldhouwwerken van George Minne (kennis van De Clercq). Later zou ook Constantin Meunier, die arbeidersfiguren en -koppen maakte, hem beïnvloeden. Zoals vele kunstenaars had hij het niet hoog op met de academie, waar hij anders wel kennis maakte met Frans Masereel en Jacob Semey jr., die vrienden bleven voor het leven. Reeds voor de oorlog was Cantré lid van de Gentse Socialistische Jonge wach (SJW) die in haar DNA het pacifisme en antimilitarisme had. Had men immers niet decennialang geageerd tegen de zgn. bloedwet (militaire loting)? De jongelieden haalden o.m. hun mosterd in Nederland bij Richard Roland Holst, o.m. in diens werk *Over de Monumentale Schilderkunst en hare beïnvloeding door de maatschappij* en *Studies over Socialistische Aesthetika*. Richards eega Henriëtte, vertaalster van De Internationale, was toen een internationaal boegbeeld van pacifisme en socialistisch radicalisme. Een andere Nederlandse radicaal, de dichter Herman Gorter, maakte grote indruk op Cantré met zijn werk *Pan* (1912), waarin hij een utopische visie gaf op een postrevolutionaire wereld. Pan is een faun (een sater, half bok/half mens) die met zijn panfluit de slapende stad wakker fluit en de nieuwe, betere wereld aankondigt. Dit thema duikt in heel Cantré's oeuvre op (in *Deerlijk* staat voor het gemeenschapscentrum d'Iefte zulk 'n prachtige panfluitspeler). De Gentse SJW met o.m. ook Hendrik de Man, Oscar de Gruyter (collega van De Clercq), de dichter Richard Minne (leerling van De Clercq) en Paul Gustave Van Hecke, waren de doorn in de voet van de Gentse socialisten, die op dat moment alsmaar sterker afgleden naar respectabiliteit en burgerlijkheid. Toch konden ze het niet halen tegen de fel gebekte tribuun Edward Anseele. Diens bezieling op de meetings inspireerde Cantré later voor het magistrale Anseelemonument: 'Het was alsof ik de arbeiders langs zijn bezielde gestalte zag opklimmen...'

In februari 1914 huwde Jozef met Martha Van Daele, een naaister, die later, in de diaspora, ook kleren zou naaien voor de De Clercq's... Cantré leerde de 13 jaar oudere De Clercq persoonlijk kennen in juni 1914 in diens Algemeen Kunstverbond der Beide Vlaanderen dat toen 150 leden telde! Op 3 augustus 1914 plakten de SJW-ers in Gent affiches 'weg met den oorlog!' die prompt werden verboden... Zoals elders viel Gent onder een hard bezettingsregime. Als de Duitsers in oktober 1916 als visitekaartje van hun *Flamen-*

politik de Gentse universiteit met het Nederlands als voertaal heropenen, tekenden Cantré, Richard Minne en Achilles Mussche als vrije studenten present. Vooral de cursussen kunst- en beschavingsgeschiedenis van André Jolles, een vriend van Hui- zinga, trekken hen aan. In 1918 wordt Cantré er benoemd als tekenleraar. Hij ontwierp o.m. de officiële gedenkpenning van de Vlaamse universiteit. In deze kringen ontmoette Cantré eveneens de gefortuneerde Fortuna Mavromati, 'de Mona Lisa van het Vlaams Expressionisme', echtgenote van Lucien Brulez, die in Gent 'salons hield' en later ook mee in De Clercq's diasporakringen zal terechtkomen. Op deze salons leerde Cantré, o.m. via diverse tijdschriften, de moderne kunst nog beter kennen. Intussen had de Gentse SJW zich als Roode Jeugd en Vredesgroepen afgescheurd van de Werkliedenpartij. Zij steunden het Stockholmvrede-initiatief waar ook De Clercq zijdelings bij betrokken

was, en ijverden voor een zgn. Duitse vrede of een onmiddellijke vrede 'door vergelijking'... In tegenstelling met hun Antwerpse collega's hadden ze geen directe connecties met de bezetter of het activisme.

In het fameuze 'hogeschoolproces' werd Cantré tot 5 jaar cel veroordeeld. Hij werd ook officieel als 'scheurmaker' uit de BWP gezet. Eind november 1918 kwam het gezin Cantré in Blaricum aan, waar ze hun intrek namen in villa 'Henriette' van de Roland Holsts, op enkele kilometers van de De Clercq's. In de tuin werd het atelier 'De Blauwvoet' ingericht waar Cantré samen met Frits Van den Berghe en Gust. De Smet verder experimenteerden met hout- en lino-snijkunst. Steeds verdere vereenvoudiging en synthese in combinatie met het kubisme, leidde uiteindelijk tot de typische stijl van deze kunstenaars. René De Clercq probeerde o.m. in zijn kunsthandel De Blauwvoet (20 november 1919) dit moderne werk aan de man te brengen. Intussen was ook kunstcriticus André de Ridder, met wie De Clercq al o.m. in de periode van De Vlaamsche Stem was opgetrokken, terug naar het vaderland vertrokken waar hij samen met de ex-SJW-er P.G. Van Hecke, het kunstblad en -galerij *Sélection* oprichtte. In dit 'franskiljons midden met Vlaams vernis' (dixit De Clercq) werd het kersverse Vlaams expressionisme, dit keer met meer succes, aan de man gebracht, niet zelden via het cliënteel van het gereputeerd couturehuis van Van Heckes vrouw, Norine Deschryver. Later verkocht men via Van Heckes helper, Walter Schwarzenberg, die naar verluidt voordien de kaders ophing bij Van Hecke, in diens galerij *Le Centaure*. Cantré ging nu ook o.m. Van de Woestijnes *Christophorus* en *De Boer die sterft* illustreren. In Nederland leerde hij via de Wiegiersma's de toen op wereldvlak als eersterangsbeeldhouwer beschouwde Ossip Zadkine beter kennen. Deze laatste beschouwde Cantré als zijn evenknie en leerde hem de zgn. *taille directe*. I.p.v. van een plaasteren model uit te werken, dat door zgn. praticiens werd uitgekapt, ging de beeldhouwer rechtstreeks in het materiaal kappen, een deel van het resultaat overlatende aan de materie zelf...

Na de zgn. clementiewet van januari 1929, waarbij veroordeelde activisten terug over de grens konden, vestigden de Cantrés zich in Astene.

Op 4 april 1930 werd hij per KB in eer hersteld. Cantré kwam via Albert Saverys en Stijn Streuvels in contact met de kringen van de kunstwerkstede De Coene in Kortrijk. Hij greep naast grote opdrachten zoals voor de eerste IJzertoren en het koning Albert I-

standbeeld in Gent. Wegens onenigheid bij de opdrachtgevers kwam van het oorspronkelijke plan voor een standbeeld van Peter Benoit in Harelbeke niets terecht. Benoits 'kop' staat wel op de Antwerpse Wapper. In 1932 werd hij ook aangeduid om De Clercq's grafmonument te kappen. De blok groene diabaas werd gedeeltelijk in de Rotterdamse Bierhaven en in Cantrés atelier in Gent gekapt. Ook De Clercq zou gedeeltelijk 'een faunenkop' gekregen hebben... Dit project had aanvankelijk eveneens met geldproblemen te kampen. Het geld werd immers met inschrijvingen en collectes bijeengesprokkeld... Toen de Clercq in 1936 postuum de Rembrandtprijs kreeg, kon

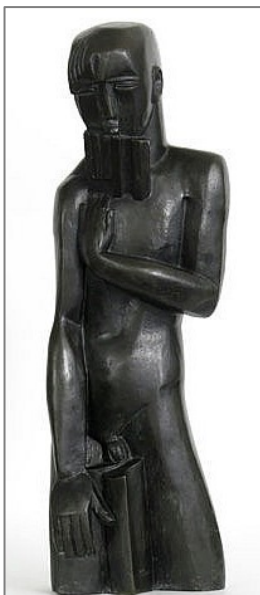

alles echter met gemak worden betaald. De onthulling van het kunstwerk op 19 september '36 illustreerde pijnlijk de zgn. scheiding der geesten in de Vlaamse beweging tussen democraten (waaronder Cantré) en autoritaire... Intussen had Cantré via zijn netwerk binnen de BWP (ook hier was hij intussen in ere hersteld) de opdracht gekregen voor het Anseelemonument, te zien op het Gentse Zuid. Tegenstanders omschreven het monument, bestaande uit 5 blokken roze balmoralgraniet uit Finland, als 'un montreur de marionettes'... Het beeld had de hele oorlog bij Cantrés oude makker uit de 'Bissinguniversiteit' en tevens De Clercq's oud-leerling, Gaston Mahy, gestaan tot het in 1948 kon worden onthuld... Cantré was echter in de ogen van veel Franstalige Gentenaars, bijna twee decennia later, nog steeds de socialistische flamingant van de Hogeschool gebleven... Hij stierf in 1957 aan silicose of stoflong.

Wat geweldig opvalt is het relatieve stilzwijgen over deze prachtige tentoonstelling. Onze 'kwaliteitspers' besteedde er geen gebenedijd woord aan. Tot 20 jaar geleden zou dit zeker niet het geval zijn geweest. Waarschijnlijk heeft men de fond en kennis niet meer om over deze échte, authentieke, aangrijpende kunst te schrijven, tot stand gekomen binnen het (vermaledijde) kader van de Vlaamse emancipatiestrijd... Hoe dan ook, men zal dit werk ooit herontdekken...

Joost Vandommele

Peter Pauwels schreef ook een indringend en prachtig geïllustreerd boek: *Jozef Cantré. Houtsnijder en beeldhouwer. De expressionistische jaren* (336 pp; € 50). Te verkrijgen via Mudel, boekhandel of internet.

De Panfluitspeler

Een nieuw portret van René De Clercq ?

Een Maastrichtenaar kocht vorige lente op een Antwerpse veiling een tot nu toe onbekend portret, wellicht geschilderd door Frits Van den Berghe. Op de achterzijde is een notitie geschreven 'dat het werk is ontstaan tijdens een ontmoeting van Van den Berghe met een Vlaamse kunstenaar in Nederland na de Eerste Wereldoorlog in Amsterdam of Bussum'. De koper dacht dat de geportretteerde misschien wel René de Clercq kon zijn en vroeg ons om nader advies. Ik zelf had en heb nog steeds twijfels maar stuurde betrokkene naar de Van den Berghe-autoriteit, Piet Boyens, die overigens in zijn buurt woont. Diens commentaar geeft aanleiding om te denken dat de afgebeelde persoon wel degelijk De Clercq is. Hij wees o.m. op de fysionomie, de kleur

van de baard én het verblijf in Bussum na de Eerste Wereldoorlog dat op de achterzijde is vermeld. De stijlverschillen met de andere portretten, waar ik betrokkene op had gewezen, hoeven volgens Boyens 'niet van de identificatie af te houden, want bij Van den Berghe zijn er wel vaker verschillen tussen studies/improvisaties en uitgewerkte schilderijen'. Over de eigendomsgeschiedenis van het schilderij wist Boyens niets te vertellen maar hij suggereerde dat het aanvankelijk in het bezit kan geweest zijn van Juliane Gabriëls, een neurologe-kunsthistorica, echtgenote van dr. Victor De Knop. Beiden waren tijdens de oorlog radicale activisten geweest in het Antwerpse, begin 1917 benoemd aan de vernederlandse universiteit van Gent en na hun vlucht in de diaspora in de kringen van De Clercq en Van den Berghe terecht gekomen... Misschien brengt de toekomst nader uitsluitsel...

Joost Vandommele

Een beeld in brons voor de jarige René De Clercq.

René De Clercq werd geboren op 14 november 1877 te Deerlijk en is er 140 jaar later nog niet vergeten. In zijn geboortedorp werd op zijn verjaardag door Luk Schelfhout een beeld in brons onthuld.

Luk wou in het jaar dat hij 60 jaar werd iets speciaals doen, een beeld maken van René De Clercq. Het zou een beeld in brons worden, want dat had René De Clercq nog niet. Om het beeld in brons te gieten vroeg Luk hulp en raad aan kunstenaar Marc Claerhout.

Zo staat in een tuin te Deerlijk het beeld van René De Clercq die op zijn dwarsfluit het liedje Tineke Van Heule speelt.

Het is goed dat René De Clercq met zijn leven en werk mensen blijft boeien en inspireren. Ik denk dat René De Clercq tevreden zou zijn met het mooie beeld. We zijn hem en zijn gedichten zeker niet vergeten. Er staan nog twee andere beelden van René De Clercq in Deerlijk: één van Luk Van Parijs rechtover zijn geboortehuis, nu het museum, en het grafmonument aan de Sint-Columbakerk door de bekende beeldhouwer Jozef Cantré.

Sabine Degloire

René de Clercq probeert de Duitsers tegen te houden!

Sinds 1830 bestond er in België naast het geregelde leger een garde civique ofte burgerwacht. De goeie burgerij organiseerde zelf de bescherming van de maatschappelijke orde en van haar bezittingen. Dit 'operetteleger' oefende gewoonlijk op zondag. Gezien zijn maatschappelijke positie als universitair gegradueerde leraar werd ook De Clercq d'office ingelijfd. We weten dat hij in Nijvel (tussen november 1902 en november 1904) samen met August Borms deel uitmaakte van de lokale burgerwacht. Die werd op een bepaald ogenblik geïnspecteerd door Leopold II. Hun aftandse uniformen bleken geperforeerd door de motten en de jonge leraars hadden er niets beter op gevonden dan de gaten met zwarte inkt te verdoezelen met als gevolg dat een regenbui de inkt hopeloos deed uitlopen tijdens de plechtigheid... Ook in Oostende diende hij in de garde civique. Volgens getuigenis van zijn collega Gustaaf Lefèvre was hij ook zondagssoldaat, maar als de garde civique al potsierlijk was, dan was De Clercq er zeker nog een van de koddigste. Zo'n oefening langs het strand waar de zoute zeelucht de keel verdroogt, geeft altijd dorst en zo was dat altijd een gelegenheid om de zondagmiddag zwaargeladen naar huis te zeilen! De garde civique was de wanhoop van zijn vrouw... en ze was de enige niet te Oostende! In principe zou hij ook vanaf de zomer 1906 in Gent bij de burgerwacht moeten zijn geweest maar getuigenissen zijn daar niet van. Volgens zijn dochter Elza hing er wel een 'kostuum' van de burgerwacht in zijn kleerkast. En hoewel de Gentse burgerwacht nopens een akkoord dd. 8 september 1914 tussen de Gentse burgemeester Braun en generaal von Böhn ontwapend was, liepen de gemoeieren in Ledeborg, waar het gezin De Clercq toen woonde, hoog op toen de Duitsers na de val van Antwerpen op 10 oktober aanstalten maakten om de Arteveldestad binnen te trekken. Volgens Elza hielp onze bevlogene René in zijn tenue van burgerwacht versperringen (o.m. omgehakte bomen) aanbrengen op de Brusselse Steenweg om de troepen van von Böhn tegen te houden... Het is best mogelijk dat De Clercq toen de schrik om het hart is geslagen en met zijn gezin hals over kop naar Nederland gevlucht is want het was geweten dat de Duitsers burgerwachten als 'franc tireurs' behandelden... Is het hierop dat De Clercq's oud-medestudent Adolf Herckenrath alludeert in zijn schrijven aan Antoon Jacob dd. 27 juli 1932: 'Misschien is zijn vlucht naar Holland bij het intreden der Duitsers te Gent, kennschetsend om de groote naieveteit (sic) van René's karakter uit te beelden. Is u die scene bekend?'

Joost Vandommele

Mark Grammens is niet meer

Mark Grammens (Ronse, 25 april 1933 – Liedekerke 24 juli 2017) was niet zomaar de zoon van de legendarische Flor, die met verfkwast en papborstel ontelbare overtredingen op de taalwet ongedaan maakte. Buiten de politieke partijen om en op geheel eigen wijze streed Mark even onconventioneel, en dat met de pen. Wegens zijn internationale standpunten voor de ene een cryptocommunist, voor de andere een aartsreactionair wegens zijn principiële stellingnames, onder meer om het afwijzen van het multiculturele model en zijn cultuurrelativisme. Met zijn analyses in het weekblad *De Nieuwe* had hij in de jaren zeventig een beslissende invloed op mijn politieke bewustwording, bv. met zijn ijzersterke oukazes waarmee hij het Egmontpact, dat van België een drieledige staat wou maken, kelderde (1977). Hij wantrouwde politici, ook de Vlaams nationale (Schiltz en later De Wever) wat betreft hun beginselvastheid. Zijn *gedaan met geven en toegeven* werd door de politici gecounterd met

gedaan met treuren en zeuren. Zijn veelzeggend leidmotief was *trouw moet blijken*. Naast de ontelbare bijdragen die in alle beslissingscenakels gretig werden gelezen, was zijn grootste toch wel zijn tweewekelijks blad *Journal* geweest, dat hij van 1988 tot 2013 helemaal alleen volschreef, 4.976 pagina's. Een zeldzame, inspirerende, controversiële dwarsligger, die vriend noch vijand onberoerd liet en alles zeker niet uit eigenbelang deed, is ons ontvallen.

Joost Vandommele

Reinhilde Doussy overleden

Op 21 maart 2017 overleed in Gent de 90-jarige Rein (officieel Reinhilde) Doussy. Zij werd op 21 september 1926 geboren in Terneuzen als jongste van dr. Gustaaf Doussy, strijdmakker van René De Clercq, die als activistische veroordeelde in Nederland in ballingschap leefde. Met quasi zekerheid was zij de laatste die als klein kind, het zij onbewust, René nog levend heeft gezien... Dr. Doussy was, teruggekeerd na de clementiewet in 1929 ook huisarts van Renés lievelingszus, Rachel, die in Zwevegem woonde. Rein, een zeer be-gaafde, gecultiveerde en moreel hoogstaande vrouw, was één van de eerste vrouwelijke orthodontisten. Heel haar leven heeft ze de nagedachtenis aan haar vader en haar oudere broer Wilfried, die als achttienjarige atheneumstudent als één der eerste Gentenaars werd aangehouden en omkwam in het concentratiekamp van Neuengamme (1942), in eer gehouden. We zagen haar veel op onze activiteiten.

Joost Vandommele

Pieter Vis overleden

Van de doden niets dan goed, zegt het spreekwoord. Men zal me toestaan in het geval van Pieter Vis (Rotterdam 18 mei 1949 – Houten 28 september 2017) hiervan even af te wijken en een genuanceerd beeld te schetsen als bevoorrecht getuige.

Midden jaren '80 verscheen Pieter in het leven van Elza de Clercq (Sint-Amandsberg 27 februari 1906 - Sint-Niklaas 16 januari 1989), de oudste dochter van René, die diens nalatenschap beheerde. Pieter, een begaafd concertzanger (bas-bariton), was in die tijd volvanzichzelf-overrompend-overtuigend-gebiedend, badend in hoogheidswaan. Hij wist Elza te overtuigen dat hij eindelijk de muziek van

haar vader zou valideren (met een dubbel LP in 1987), iets waar zij na meer dan 50 jaar inspanning niet in was geslaagd...

Tot begin de jaren '80 dacht zij nog haar huisje in de Spieveldstraat in Sint Niklaas na haar dood om te vormen tot een René de Clercqmuseum, met ondergetekende als conservator... Na de oprichting van de René de Clercqstichting (nu -genootschap) in 1983, kregen de meer realistische plannen voor een museum in zijn geboortehuis steeds meer vorm en Elza had hiervoor, in schijven, al heel wat materiaal geschonken. In die tijd wist Pieter zowat heel Vlaamsvoelend Vlaanderen te strikken met zijn zangtalent en overwelldigende overrompelende manier van overtuigen: eindelijk een Nederlander die Vlaanderen begreep! Als dichte familie ervoeren we in die dagen Pieter Vis anders. Er verdwenen zaken en we stelden vast dat hij zich uitgaf voor iemand die hij niet was... De eigengereide Elza geloofde echter dat Pieter Vis dé figuur was die de culturele erfenis van René de Clercq verder kon verzekeren. Ze stemde in met een huwelijk - waartegen de familie zich verzette. Toen dit uiteindelijk toch doorging, werd in de roddelpers de thesis uitgesmeerd dat 'de familie een fortuin misliep'... Op haar sterfbed, terwijl Pieter zich al ostentatief opmaakte voor haar begrafenis, zei Elza me spontaan: 'ik heb misdaan'... Ik verzekerde haar dat ik het wel op termijn zou rechtzetten.

Er moet worden gezegd: Pieter Vis heeft zich – vooral met zijn zangcapaciteiten – aan zijn beloften gehouden en tal van concerten en activiteiten georganiseerd, die geheel of gedeeltelijk aan 'zijn schoonvader' waren gewijd. Inhoudelijk vond ik hem zwakker: in zijn snel geschreven teksten sloeg hij de bal meer dan eens (feitelijk) mis... Met iemand die onverdeeld de baas wou spelen was samenwerken onmogelijk. Meer nog: Pieter Vis spande een gerechtelijk proces in tegen de René de Clercqstichting waarbij hij alle door Elza geschonken materiaal teruggeiste. Zelfs tijdens de openingsplechtigheden van het museum was hij, in volle proces – onbeschaamd als hij was – van de partij! Hoewel het proces op de valreep door ons werd gewonnen, heeft de 'Visaffaire' ons genootschap veel energie, bloed, tranen en spanningen bezorgd. In Vlaanderen bleven er kampen van 'believers' en 'non believers' bestaan.

Door de jaren heen ebde de spanning wel weg. Intussen had hij zich in Nederland, waar sommige antifascisten zich nog veel ongenueerder gedragen dan bij ons, te verweren. In 2012 schonk Pieter Vis wat hij had aan René De Clercqarchief aan het ADVN in Antwerpen¹. In die dagen zocht hij ook toenadering met mij maar ik bleef bewust afstand

houden: de wonden waren te diep geweest... Twee jaar terug belde hij me op omdat hij me één en ander wou schenken... Op de afgesproken dag kwam hij met een meer dan 90-jarige chauffeur uit Nederland en gaf me o.m. een houtskoolportret van De Clercq door Adri Pieck, een antieke 'statenbijbel' die ooit aan de Clercq had toebehoord en enkele kleinere spullen... Er mocht wel nooit iets naar het museum gaan maar dat heb ik hem niet beloofd...

Verantwoordelijke tekst: Joost Vandommele.

¹ Door deze schenking en het verwerven van het archief Antoon Jacob in 2010 is het René de Clercqarchief merkwaardig compleet geworden en volledig ontsloten. Het zit grosso modo op 3 plaatsen: Het AMVC Letterenhuis in Antwerpen, het ADVN Antwerpen en in het archief van Deerlijk.

Zoek je een boeiende activiteit voor familie, vereniging, vrienden of collega's?

Bezoek aan het geboortehuis van René De Clercq, nu zijn museum.

Een gids verrast je met straffe en ongelooflijke verhalen.

Het turbulente leven van De Clercq. Hoe leefden onze (over)grootouders?

Het aanbod is veelzijdig en in overleg past de gids zich aan naargelang de interesses van de bezoekers.

Dit bezoek duurt ongeveer 75 minuten (maximum van 25 deelnemers).

Bezoek aan onze kerk met het unieke Sint-Columbaretabel.

Een beeldverhaal uit de jaren 1500 over het leven van de Heilige Columba, heilige of heks, waarheid of legende?

Dit bezoek duurt ongeveer 60 minuten (maximum van 35 deelnemers).

Niet tijdens de erediensten.

Prijs per bezoek: 2 € per persoon met een minimum van 30 €.

Beide bezoeken kunnen ook gecombineerd worden of in overleg kan er eveneens een bezoek op maat worden geregeld. Als de groep niet al te groot is kan er zelfs aan gedacht worden om een extraatje te regelen zoals een potje koffie, een stukje taart, een pintje of een frisdrankje, ...

Hiervoor wordt, met als basis de prijs per bezoek, vooraf een bedrag bepaald.

Voor alle inlichtingen en reservaties (minstens één week vooraf):

Jan Dhaluin, telefoon 056 72 86 70 of email: dhaluin.dekeyser@telenet.be

Voor de GPS:

Autosnelweg E17 uitrit 4 Deerlijk.

René De Clercqmuseum, René De Clercqstraat, 8540 Deerlijk.

Parkeergelegenheid aan het gemeenschapscentrum d'Iefte, Hoogstraat 122, op 100 m van de kerk en 250 m van het museum.

DE LAATSTE LITERAIRE ACTIVITEIT VAN RENE DE CLERCQ

Wat is het leven wondermooi – zolang we reine dwazen zijn.
Meedogenloze analyse.

Plaats, periode, inhoud

In wat door zijn vroegtijdig sterven zijn laatste levensperiode zou worden, zeg van na de oorlog 1914-1918, is René De Clercq duidelijk niet meer de levenslustige Vlaamse volksdichter zoals die bekend werd en bij het publiek nog lang is blijven voortleven. Hij verzeilde niet alleen in het dubieuze activisme, hij werd er een exponent van. Wat betreft zijn vlaamsgezindheid blijft het na de oorlog wat stil. De Clercq is in zijn gemoed nog steeds opgewekt en Vlaams strijdvaardig. Dit is zijn grondtoestand. Hij verliest de voeling met de realiteit in Vlaanderen. Verbannen in Nederland moet hij zien te overleven. Hoe zien zijn zangavonden en voordrachten er dan uit, vragen we ons af. Zijn strijdpoezie blijft evenwel voortleven, zelf na zijn dood in 1932, getuige een viertal herdrukken, tot 1943, en zelfs in 1975.

Zijn literaire activiteit wordt opmerkelijk. In 1914 helpt hij nog aan een vertaling van De Costers *Uilenspiegel*. Tijdens de oorlog nog verschijnt *De Zware Kroon* (1915) waarin vroegere gedichten zijn opgenomen, met een variatie aan thema's. De hoofdtendens is loyaliteit en solidariteit met het overrompelde België. Ook in 1915 verschijnt *Van Aarde en Hemel*. Hier zien we al een heel andere De Clercq. In het eerste deel, *De Appel*, beschouwen Adam en Eva hun situatie na de zondeval, en dit zonder verslagenheid of pessimisme. Het tweede deel, *De Hemelbrand* beschrijft een oorlog, een strijd tussen zowel mensen, engelen en monsters. God ziet er ontgoocheld op zijn schepselen neer. Het derde deel, *Ahasver*, beschrijft episodisch de legendarische, vervloekte jood, wegens bespotting van Jezus op zijn kruisweg veroordeeld om tot het einde der tijden over de wereld te zwerven. We hebben het er straks over. Het vierde en laatste deel, *Doemsdag*, is een zeer persoonlijke bewerking, waarin hijzelf voorkomt, van het thema van het laatste oordeel. In 1924-28 wordt het geheel nog uitgebreid. In 1916 komt *De Noodhoorn*, een ode aan Vlaanderen en een oproep tot strijd voor zelfbeschikking.

In 1918 komt *Tamar*, een ingewikkelde huwelijks- en relatieintriage gebaseerd op het oudtestamentische verhaal. In 1919 volgt *Maria Magdalena*, een verhaal dat de laatste levensfase en de kruisdood van Jezus beschrijft, vervlochten met de platonische relatie van Magdalena met Jezus. In 1921 komt *Het Boek der Liefde*, in 1925 volgt *Meidoorn* (gedichten van voor 1922), lyrische liefdespoezie gestimuleerd door De Clercqs relatie met Ria Vervoort, maar die ook een sombere kant vertoont. Ook in 1925 komt *Kain*, het bijbelse Kainverhaal omgewerkt tot gezinsdrama, sterk beïnvloed door Byrons *Cain*. De essentie van het verhaal is vernietigd, overspoeld door dramatiek. *Het Zonnefluitje* uit 1926 is een humoristische maatschappij satire. De Clercq schrijft hier natuurlijk vanuit zijn idealisme wat betreft natie, land en volk, en humor is niet meteen zijn ding (zie verder). In 1927 volgt *Een Wijnavond bij Dr. Aldegraaf*, waarin een fuif- en discussieavond onder vrienden wordt uitgebeeld, die onder pseudoniem goede bekenden van De Clercq zijn. In 1928 volgt dan *Te Lande*, een reeks volkse verhalen met enige bespiegeling (*Merliere*). Nog in die periode brengt De Clercq twee bewerkte bijbelverhalen, in 1934 in één bundel uitgegeven: *Saul en David* (1926) en *Absalom* (1928) met daarbij gevoegd de *Kain* uit 1925.

Afgaand op K.Hulpiau kunnen we De Clercqs dramaturgie, in een woord, middelmatig noemen. Bekende thema's, sterke en zwakke passages. De omslag van lyrisch volksdichter naar dramaturg werd uiteraard bepaald zowel door De Clercqs persoonlijke levenservaringen als de tijdsomstandigheden: de dood van zijn vrouw, nieuwe verliefdheid, de oorlog, verbanning. Vijf jaar na de oorlog is er van liefdeslyriek

geen sprake meer. Er valt te noteren dat De Clercq, over zijn hele literaire loopbaan, de bekende evolutie van lyriek naar epiek naar dramatiek vertoont.

Hier blijkt dus dat De Clercq, wat thema's betreft, geen persoonlijke inspiratie heeft. Hij bewerkt bestaande verhalen en omstandigheden uit zijn omgeving. Tenslotte gaat hij verhalen herschrijven. Hij bewerkt de faustlegende. De Clercq zal Goethes *Faust* al helemaal gekend hebben in zijn studententijd. Aanleiding tot de bewerking is de herdenking bij het honderdste sterfjaar van Goethe (1932). Hij denkt zelfs aan een roman waarin Faust en Luther de hoofdfiguren zijn, twee figuren die staan voor vrijheid in leven en gedachte, zoals De Clercq ze graag heeft, maar zover komt het niet. Hij wordt verzocht door de uitgeverij *De Torentans* de verouderde vertaling van *Don Quichote* in hedendaags Nederlands te hertalen. De Clercq bewondert Cervantes, de schrijver van het wereldberoemde meesterwerk. Hij hertaalt en verkort het enorme verhaal. En inhoudelijk: Don Quichote is een vergaloppeerde idealist. De Clercqs karakter is niet veraf.

De vraag die we ons stelden was: hoe kwam De Clercq bij die wereldliteratuur? (Ahasver, Faust, Don Quichote). Hij kwam er dus niet bij door een persoonlijke gedrevenheid, een opwelling uit zijn eigen diepste binnenste, zoals dat wel gebeurt bij dergelijke verhalen, juist door de fundamentele menselijke problematiek die ze omschrijven en daardoor wereldliteratuur worden. Elk mens wordt er door aangetrokken. Alleen zijn *Ahasver* was een vrije keuze, en we kunnen stellen dat zijn hele *Van Aarde en Hemel* een allegorie is van De Clercqs toestand in die tijd.

De drie stukken nader bezien

Ahasverus. Ahasverus is de man langs wiens woning Jezus voorbijkomt, beladen met het kruis, op zijn weg naar Calvarie. Jezus vraagt hem of hij even kan uitrusten. Maar Ahasverus weigert, laat Hem zelfs niet tegen de deurlijst leunen. Ahasverus wordt eventueel beschreven als ontgoocheld over het falen van de Messias. Daarop wordt Ahasverus vervloekt, hij zal tot het einde der tijden blijven leven, gedoemd om eeuwig verder te dolen. Dergelijk verhaal bestond reeds voor Christus' tijd, wat op een eeuwige, universele kern wijst. De aanzet door de christusfiguur is dus bijzaak. Hoofdzaak is *het lot van de mens*. Het verhaal, met de eindeloze ervaringen van Ahasverus, werd steeds herschreven, beter bekend onder de titel *De wandelende jood*. De mens kan inderdaad niet stilstaan of hij verstart, wordt onmenselijk.

De Clercqs *Ahasver* toont een beknopt fragment uit Ahasvers eeuwige omzwervingen. Ahasver, halfblind geworden, is opnieuw voor Jeruzalem aangekomen. Hij ontmoet er spelende kinderen (opmerkelijk! net iets voor De Clercq?) die hem even verder helpen, en dan hoort hij opnieuw het bevel: ga! De Clercq houdt het bij die korte evocatie. Ahasver is de geslagene, zelfs vervloekte. De Clercq, niet meteen vervloekt, is wel de gegeselde, hij kent geen rust, moet eeuwig verder. Algemeen toont Ahasverus het lot van de hele mensheid en van ieder individu. Al kent hij heel de wereld en haar geschiedenis, *hij komt er niet*. De bestemming van de mens ligt in hemzelf, in de liefde en de medemenselijkheid.

Faust. Het faustverhaal is gebaseerd op een figuur die echt bestaan heeft, de magiër-charlatan Faust (1480-1540) die immer zwendelend door Duitsland zwierf. Gefundenes Fressen voor de wildste toververhalen. Die laten we nu buiten beschouwing. Waar het om gaat is dat Faust, de legendarische, het archetype, *wil weten*. Voor alle kennis heeft hij zelfs zijn ziel over. Hij wil het eindige overstijgen, niet in beperkte, herhaalde voldoening blijven ronddraaien. De vroege faustliteratuur staat nog onder

invloed van de middeleeuwse opvattingen: de drang naar kennis is hoogmoed en godslasterlijk (zie het paradijsverhaal). Faust wordt daarom verdoemd en door de duivel meegesleept. Heel anders is de *Faust* van J.W. Goethe (1749-1832), typisch een werk uit de tijd van de Verlichting, grosso modo de achttiende eeuw, al werkte Goethe eraan tot voor zijn dood in 1832. De Verlichting had meer aandacht voor de wereld dan voor de hemel. Kennis en rede stonden op het voorplan. Goethes Faust komt tot inzicht en streeft uiteindelijk naar het goede, maar moet hierbij ervaren nog steeds schade aan te richten. Hij redetwist onophoudelijk met zijn innerlijk, de duivel Mefistofeles.

Van dergelijke problematiek is in De Clercq's Faustadaptatie helemaal geen sprake. Zijn Faust is gebaseerd op oude, volkse faustlegenden. Zijn Faust eindigt in wanhoop, fataal de vergeving weigerend en wil van geen vroomheid of berouw horen. De Clercq laat zijn Faust bij diens sterven zowat uiteenslaan, de hersenen druipen van de muur. Weerom een symptoom van een radeloze De Clercq?

Don Quichote. In Don Quichote zien we de verblinde idealist, de ingebeelde, verdwaasde in zichzelf besloten wereldredder. Opnieuw een figuur die De Clercq moet aangesproken hebben. En bemerk Quichote's gezelschap: Sancho Panza, Quichote's tegenbeeld, materialistisch, realistisch hier en nu gericht. De twee zijn de twee kanten van de menselijke dynamiek. Zo heeft ook Uilenspiegel zijn Lamme Goedzak.

Hoe die verhalen en hun varianten ook eindigen is niet van belang. Het gaat over de inhoud. Het Ahasverusverhaal heeft zelfs eigenlijk geen einde. Het verhaal wordt gestopt, maar we zien zo dat Ahasverus verder moet. Daarom is het einde van Vermeylens *Wandelende Jood* wel wat bizar (zie aldaar). Of Faust ten onder gaat of tot inkeer komt is de zaak niet, het is zijn situatie en wat hij meemaakt dat telt. Zo is bv ook het bijbelse boek *Job* niet af te sluiten, maar de schrijver moet er nu wel eenmaal een eind aan breien. Algemeen gesproken is *Faust* duidelijk een Westers product, van onze onrust, ontevredenheid, het voorwaartssyndroom waarmee we stilaan de planeet aan het opsouperen zijn.

De Clercq na de Oorlog. Een diagnose

- De Clercq (heeft alle redenen tot) is ontgoocheld in zijn volk en vaderland, in zijn leiders die hem uitgespuwd hebben. Hij leeft als verbannen. Breken zijn vrienden niet met hem, ze vertrekken.
- Krap levend, bijwijken met het hoogstnodige, een chronische kwaal belemmert zijn activiteit.
- Hij raakt verliefd, heeft een verhouding en leeft in innerlijk conflict om zijn gezin.
- Een kunsthandel drijvende vol *expressionistisch* werk, een fatale stijl (zie infra).
- Muziek dwarrelt door zijn hoofd, hij wil componeren. Met de muziek kan je ook meer innerlijks naar buiten laten dan met poëzie.
- Op literair gebied werkt hij op bestaande thema's, uit de bijbel en de wereldliteratuur. Ook wel met reminescenties aan zijn geboortegrond en zijn vrienden. Hoewel niet kerks heeft hij ontzag voor de bijbel (daarin verre van de enige, cfr. L.P. Boon enz.)

En komt het ook niet allemaal ineens afgestormd, een aantrekkelijk keuzebuffet is het ook niet. De laatste twee punten fungeren ook als escapisme. Immer een gevoelsmens, impulsief, dromer, idealist. Dan stort hij ook in. Wie zou er niet.

Al te streng en onrechtvaardig. De Clercq op het procrustesbed van de kritiek. Verdere beschouwingen

Bestemming. Heeft de mens een bestemming? Wie of wat zou hem dan wel (voor)bestemd hebben en tot wat? Natuurlijk verloopt alles volgens oorzaak en gevolg, ook het menselijk bedrijf. Maar niemand heeft het scenario geschreven. Een mens zit onherroepelijk vast in zijn lichaam en zijn daaruit voortkomend psychisme. Hoogstens overkomt hem een causale fataliteit. Er is *het probleem van de mens*, dit is zijn bestaan in de wereld, met daarbij al zijn inwendige drijfveren. De legende, de mythe, gestold in de wereldliteratuur, toont de menselijke situatie van binnen en van buiten *zoals die nu eenmaal is*. De mens leeft en sterft, maar is *niet voorbestemd* om te sterven. Het *probleem van de mens* is er niet minder om, integendeel (de desillusie, de leegte). De mens "bestemmen" in verhalen als Faust, Ahasver, Quichote is niet zijn finale, chronologische lot bepalen, maar zijn situatie in de wereld en tegenover zichzelf omschrijven.

Expressionisme. Het expressionisme komt op even voor de eerste oorlog, komt tot ontwikkeling in Duitsland, waait na de oorlog over naar Vlaanderen en Nederland. Kenmerken: enigszins kubistisch, ruw van stijl, kleur en afwerking, vaak duister, vaak een explosie van vorm en kleur. Inhoudelijk: alle levensvreugde verzwonden, zelfs op werken die feest, kermis, ontspanning moeten uitbeelden. De gloed van Van Eyck, de kracht en levensvreugde van Rubens, alles weg. De kermis staat stil, dood. Ernstige, grijnzende gezichten, grimmig. Liefvalligheid? Hartswarmte? Onbestaand. Duitsland verslagen. (C.G. Jung: De kunstenaar is de spreekbuis van het psychische geheim van zijn tijdperk – hier misschien niet al te geheimzinnig.) Hun expressionisme toont de ontredde, de kater, de chaos, als het uitbreken van een zweer, en Vlaanderen komt niet van de grond... en De Clercq sterft notabene aan een gevorderde maagzweer. Si non e vero ...

Idealisme en humor als opponenten. De Clercq was geen humorist. Plezier maken kon hij. De hele avond pret. Dat was geen *geest-igheid*, niets spiritueels. Dit is het noodlot van de idealist. Dromen van de ideale maatschappij. Ernst. De reële maatschappij deugd helemaal niet voor de enge idealist. Geen aanleiding tot *vreugde*. De levensvreugde van de jonge De Clercq om zijn land en gezin is voorbij. Pret is geen vreugde. De realist kan relativeren. De zon in het water zien schijnen. Hij kent het cynisme, het sarcasme, de ironie: de humor van de wijze, de stoïcijn.

De "ideale" maatschappij is evengoed een dictatuur, geen open gemeenschap waar het hele menselijke, culturele en spirituele spectrum aan bod kan komen - of noem dan juist *dàt* de ideale maatschappij, een ideale maatschappij kent onvolmaaktheden! G.W.F. Hegel (1770-1831): het volmaakte moet ook het onvolmaakte bevatten. De dictator (niet allemaal) is een idealist die met drastische maatregelen de eens en voorgoed geregelde maatschappij wil realiseren. De dictator doet optimistisch, lacht wel eens, maar niet om spiritueel cynisme dat zijn regime hekelt. De cabaretier vliegt in de bak. Is de dictator een verduisterde idealist die verkeerd aan de slag gaat, elke idealist is in zijn diepste binnenste een dictator. De wetten van de tiran en van de heilige zijn even onmenselijk.

Harry Mulisch (1927-2010) zegt in dit verband rake dingen. Het scheiden van ernst en humor is fataal. Werkelijk grote kunstenaars, schrijvers, gaan ernst en humor niet scheiden. De *Don Quichote* is geen *ernstig* boek, maar evenmin een *humoristisch* boek. Het is een onsterfelijk meesterwerk, maar *niet door een evenwicht* tussen ernst en humor, maar omdat die scheiding overschreden wordt. [Fysisch: een verbinding, geen mengsel]

Noteren we nog dat grote meesterwerken steeds weer het twijfelachtige eremerk van de banalisering ondergaan. Faust, Don Quichote, Tijn Uilenspiegel, Ahasver: herleid tot volkslectuur en ontspanning. De essentie bedolven, zoek. Met zijn vrije faustversie is

De Clercq behoorlijk in die val getrapt. De Clercq is er de man niet naar diepe beschouwingen aan die zaken te wijden. Zijn *Don Quichote* valt te bezien. Nog Mulisch: "Als ik de *Don Quichote* lees, dan leer ik in de eerste plaats iets over mezelf, dan pas iets over Spanje en de ridderschap."

Inspiratie: fantasie en verbeelding. Wij maken voor de gelegenheid volgend onderscheid tussen fantasie en verbeelding. *Fantasie* brengt iets irreëls voort, iets wat niet in onze wereld te vinden is: zoals in de science fiction, het sprookje, het spookverhaal, de mythe. *Verbeelding* doet beroep op de realiteit: ze bouwt een realistisch verhaal op, het zou allemaal kunnen. Er wordt een wenk gegeven, een aanklacht, desnoods levendiger dan de realiteit zelf. Zoiets deed Streuvels, zo ook De Clercq in zijn twee romans en verhalen, zelfs in zijn dichtkunst. De Clercq en Streuvels hadden geen fantasie maar de realiteit had hen in haar greep. Bij Streuvels, ook De Clercq, is er vaak zelfs nauwelijks van verbeelding sprake. Het wordt de realiteit zelf die in versterkte vorm weergegeven wordt. En daar is allemaal niets mis mee. Beter rake levendige verbeelding met een boodschap dan flauwe fantasie.

Ten slotte

Wat wij nu fantasie noemden is iets dat opborrelt uit de diepten van onze psyche (niet die SF die een karikatuur is van het heden). De sprookjes en de mythische figuren en hun interactie zijn symbolen voor de menselijke situatie en bedrijvigheid. De *Faust*, *Ahasverus*, *Quichote* zijn fantasieën bovengekomen vanuit de diepste lagen van de psyche. Deze figuren zijn *geen individuen* uit het hier en nu, zij zijn *mensen, de mens of de mensheid*. Maar is het geen kenmerk van onze tijd dat we zonder diepgang zijn gaan leven, de oeroude wijsheid van mythe en sprookje negeren, en oppervlakkig en materialistisch blijven? Jung spreekt van de *atrofie van het gevoel* bij de moderne mens (in 1930!), ook als reactie tegen teveel *vals* gevoel (sentiment). De fantasie in de bioscoop is banaal en rudimentair: de goeien, de slechten, iets wat voor de ware liefde doorgaat (van de *good guy*) t.o.v. de lust (van de *bad guy*). Dat is het ongeveer. Al worden er ook nog wel eens wat subtieler prenten gedraaid.

Wat betekent zelfverwerkelijking in onze tijd en maatschappij? Al die pseudo-zelfrealisatie via "Oosterse" toestanden en praktijken? Tenzij je voor de business kiest. Iedereen zoekt zich een god, al naar intellectuele aanleg en vermogen. Zo gaat het van sport- of popidool tot de metafysische abstractie of de negatie, met alles daar tussenin. In slaap gewiegd door de media terwijl de halve wereld crepeert. Stress. Alles om een hopeloze overbodighedenindustrie draaiende te houden. Ge zijt toch ook al wel burnt out zeker? Modieuze kwaal.

En toch. 'k Zie moeders met hun kind onder bloesemende appelbomen. In strakke jeans, maar allee. Ik huiver wel wat bij al dat "mama", "papa" en "kids"-gedoe in de snertpers. Consumptierobotten met hun nieuwe constructies in opbouw. Zijn *moeders, vaders en kinderen* niet zoveel rijker? Atrofie, je weet wel. En toch. Daarginds een woning waardoor een zonnig licht speelt. Ze gaan er hun kindeke douwen. En maartjes die werken gelijk paardjes, alhoewel. En dat is geen fantasie, niet eens verbeelding.

Antoon Flo

Illustraties van Albert Hahn jr.

Veel meer bij:

ELGER, Dietman. *Expressionisme*. Taschen, Keulen; Librero, Hedel 1989.

HULPIAU, Dr. Koen. *René De Clercq, een Monografie*. Kon. Ac. voor Ned. Taal- en Letterkunde, Gent 1986.

MULISCH, Harry. *Hij minder en minder in Paniek der Onschuld*. De Bezige Bij, Amsterdam 1979.

SCHUURMAN, Dr. G.J. *Stem uit de Diepte*. Uitg. Ankh-Hermes bv, Deventer 1970, 1976.

De Clercq's sociale gedichten gebundeld in een sociale geschiedenis van Gent

Op 8 december stelde auteur-publicist Joost Vandommelaere in de goedgevulde bibliotheek van Deerlijk zijn nieuwste boek *Gent een bakermat van democratie en socialisme* van de middeleeuwen tot 1918 voor. Het rijk geïllustreerde boek bevat ook 22 arbeid(ers)-gedichten van de grootvader van de auteur, René de Clercq. De auteur werd op levendige wijze onderzocht door de Deerlijkse gids-auteur Gilbert Depame-laere en de collectiebeheerder (universiteitsbibliothecaris) van UGent, Hendrik Defoort. Er werd ingegaan op de totstandkoming van het werk, de primordiale rol van Gent, ca 1300 als grootste zuivere industriestad ter wereld en haar invloed op het hele graafschap Vlaanderen en heel Europa. *Gent, het oude leeuwen-nest dat koningen deed beven* (dixit K.L. Ledeganck), was tweemaal gedurende 7 jaar een republiek en nam dikwijls het voortouw in de sociale en nationale strijd.

Bij de tweede industriële revolutie (18de, 19de e.) met Lieven Bauwens, ontstond in Gent uit reactie tegen de mistoestanden en sociale ellende een uniek sociaal model gebaseerd op sterke coöperatieven onder de energieke leiding van Edward Anseele. Overigens ontstonden zowel de rode, groene als blauwe vakbonden in Gent (en niet in Wallonië!). Het boek besteedt eveneens volle aandacht aan de Christelijke, Liberale en Daensistische sociale bewegingen en beschouwt de wisselwerking tussen de Vlaamse en de sociale bewegingen. Het wijdt een heel hoofdstuk aan de specifieke West-Vlaamse situatie onder de veelzeggende titel *West-Vlaanderen als missiegebied van de Gentse Vooruit...* Het 'Gentse model' vond overigens navolging in de hele wereld. Spijtig genoeg kwam er een splitsing van de sociale en Vlaamse beweging waarvan we nu nog de gevolgen zien... René de Clercq stelde niet zonder fierheid: 'Ik ben West-Vlaming van geboorte en Gentenaar qua opvoeding!'.

De auteur is graag bereid tegen een minimale vergoeding hierover in jouw vereniging 'een verhaal op maat' te komen vertellen...

Het boek, 446 pp, hardcover € 25 (excl. portkosten), is te verkrijgen via het René De Clercqgenootschap dhaluin.dekeyser@telenet.be of erfgoed@deerlijk.be .

Ils avaient leur raisons. (Zij hadden hun redenen)

Ons land dat wij nu Vlaanderen noemen heeft een lange geschiedenis. Een zeer ingewikkelde geschiedenis. Om die neer te schrijven hebben wij veel dikke boeken nodig. Wij krijgen dan voortdurend allerlei overheersingen van vreemde legers. Van Spaanse tot Oostenrijkse, om er een paar te noemen.

Rond 1800 zijn wij een stuk van Frankrijk en is Napoleon onze keizer. Zijn veldtocht naar Rusland in 1812 is het keerpunt van zijn heerschappij. Hij wordt verslagen bij Leipzig in 1814 en verbannen naar het eiland Elba. In februari 1815 kan hij ontsnappen en is hij daar terug. Een Engels, een Duits en een Nederlands leger kunnen Napoleon verslaan in Waterloo. Hij wordt opnieuw verbannen, nu naar het verre eiland Sint-Helena waar hij 7 jaar later sterft.

Om een buffer tegen Frankrijk te maken dat altijd maar onze streken wil inpalmen, voegen de winnaars Noord en Zuid Nederland weer samen. Eén groot Nederlands land als buffer tegen Frankrijk Vijftien jaar later In 1830 breekt in Brussel een opstand uit. Wij, of liever de Brusselaars, roepen de zelfstandigheid van België uit. Vive la Belgique, weg met de Nederlanders,. De voertaal voor La Belgique wordt het Frans. Wij worden een koninkrijk. We zetten een Duitse prins op de troon en noemen hem Koning Leopold I.

Ons land is arm door de vele oorlogen. In Wallonië vindt men echter steenkool. Er ontstaat een bloeiende staalindustrie en het Franstalig zuiden van La Belgique wordt rijk. Vlaanderen blijft arm. Het middelbaar onderwijs en universiteiten worden volledig in het Frans gegeven. Onze René De Clercq studeert in het Collège Saint-Joseph in Tielt en later in het Collège Saint-Amand à Courtrai. Het Sint-Amandscollege in Kortrijk. Volledig in het Frans. In ons museum hangt zijn diploma van de Université de l'Etat à Gand.

We kunnen verder zijn geschiedenis vertellen van de Vlaamse strijd om onze taal, maar dat zou een dik boek vullen. U kan die geschiedenis zien en horen in ons museum René De Clercq hier in Deerlijk.

In Vlaanderen ontstaat stilaan een Vlaamse beweging met als doel: In Vlaanderen Vlaams! In La Belgique wonen meer Vlamingen dan Franstaligen. Wij eisen Vlaams onderwijs, Vlaams in het leger, Vlaams in het gerecht. Het wordt een lange moeizame strijd voor onze Nederlandse taal.

Tijdens de twee wereldoorlogen collaboreren heel wat Vlamingen en dat begrijpt men niet in Franstalig België. Wij krijgen soms de vraag: waarom hebben jullie een museum in het geboortehuis van René De Clercq? De Clercq was tijdens WO I een activist en collaborateur. Hij werd in 1920 door het Belgische gerecht zelfs als landverrader ter dood veroordeeld. Sommige Franssprekenden zeggen ons vierkant: ça, c'est scandaleux.

Verleden jaar kregen we contact met Mr Luc Beyer de Ryke. Hij was op zoek naar een antwoord op de vraag "**Waarom hebben de Vlamingen gecollaboreerd tijdens de twee wereldoorlogen?**" Hij bezocht een paar maal ons museum en zag waarom wij in Deerlijk een Declercqmuseum hebben. Toen kregen we zijn, uiteraard Franstalig, boek met de titel "*Ils avaient leurs raisons*" (Zij hadden hun redenen). Mr Beyer vond allerlei redenen voor de collaboratie van de Vlamingen. Hij keurt die niet goed, maar probeert als Franstalige te begrijpen. Wij nodigden hem uit om een lezing te geven voor onze vereniging. Hij kwam naar Deerlijk op donderdag 30 november 2017.

Wie is die dhr Luc BEYER de RYKE?

Hij is een Franstalige Gentenaar. Sommige zeggen een Gentse Franskiljon. Hij studeerde aan de U.L.B. (Université Libre de Bruxelles) politieke wetenschappen, diplomatie en journalistiek. Daarna presenteerde hij 18 jaar lang het televisiejournaal op de RTBF (Franstalige radio en TV). Hij was jarenlang gemeenteraadslid in Gent en vervolgens in Ukkel. Parlements lid in het Europees Parlement voor de MR. Hij woont met zijn Franse echtgenote in Parijs en is voorzitter van de académie du Gaullisme.

Een grote meneer dus, met gezag. Het lukte ons hem in Deerlijk te laten spreken over zijn boek ***Ils avaient leurs raisons 14-18 & 40-45 La collaboration en Flandre.***

Waarom is er in ons land een Bormsmuseum, een Cyriel Verschaevemuseum, een René De Clercqmuseum, allen collaborateurs? Hij legt dat, zonder daarom goed te keuren, maar met veel welwillendheid uit aan zijn Franstalige

landgenoten die het nu eens horen van een Franstalige, een politicus met veel gezag en niet van vlaamsgezinde Vlamingen die voor eigen winkel spreken.

Zijn boek was en is een ware bom voor Franstalig België.

Het boek werd uitgegeven in 2016, in het Frans, door de Editions Mols; collection histoire en wordt verdeeld door Sodis in Frankrijk. Het kost 21.50 €. Voor ons een aanrader, een geschenk voor een Franstalige kennis, handelsrelatie of ... vul zelf maar in.

Jan Dhaluin

Een nieuw boek

RENÉ DE CLERCQ DE NOODHOORN EN ANDERE GEDICHTEN

Bezorgd door Els van Damme en Yves T'Sjoen

Literatuur in Vlaanderen
1900-1950

ACADEMIA
PRESS

Een schrijver of dichter die niet meer gepubliceerd wordt is dood! Prof. Yves T'Sjoen en Els van Damme van de Afdeling Nederlands van de Vakgroep Letterkunde brengen in samenwerking met ons genootschap een nieuwe geannoteerde (voorzien van wetenschappelijke duiding) bundel van De Clercq uit met een verantwoording van Joost Vandommele. Zij telt 220 pp en bevat de meest relevante gedichten uit *Toortsen*, *Uit de Diepten* en *De Noodhoorn*.

Oproep! Wij zoeken 100 De Clercq sympathisanten die 20 € willen storten op onze rekening en op 23 maart 2018 om 19.30 naar de boekvoorstelling met prof T'Sjoen komen in de bibliotheek van Deerlijk. Zij kunnen daar hun exemplaar in ontvangst nemen.

BE49.4635.1470.1171 – KREDBEBB – René De Clercq-genootschap Deerlijk, vermelding De Noordhoorn

RENE DE CLERCQ IN 1918: EEN JAAR VAN HOOP, ILLUSIES EN INSTORTING

Uit de De Clercqbiografie van Joost Vandommele.

Begin 1918 in vogelvlucht

In 1918 neemt de oorlog een wending. Op 3 maart 1918 wordt tussen Duitsland en Rusland het verdrag van Brest-Litovsk getekend. Rusland stopt de oorlog. Een miljoen Duitse manschappen en hun materieel worden te meer beschikbaar voor de oorlog in het Westen. De Duitse kansen verhogen, en hiermee de kansen op *Vlaanderens Bevrijding*. Dit is de activisten, met De Clercq, niet ontgaan. In de lente zetten de Duitsers een offensief in, nogal gewaagd, in de zomer worden ze teruggeslagen. Dit is het begin van het einde. Is het leger als dusdanig niet verslagen, Duitsland verliest.

Al in 1917 streefden de Duitsers naar een *vrede door vergelijking*, wat voor Vlaanderen nadelig zou uitvallen wegens het dan opschorten van de *Flamenpolitik*. De activisten worden de Duitsers meer een blok aan het been. Van hun kant zien de activisten dat ze iets moeten doen. Op 22 december 1917 riepen ze eenzijdig de onafhankelijkheid van Vlaanderen uit, een doorn in het oog van de Duitsers, inmiddels in onderhandeling met de Russen, waar ook een regeling voor de kleine volken bekeken wordt. Op 5 januari stellen de activisten een commissie van gevolmachtigden samen (de Vlaamse ministeraad). De Clercq blijft ondervoorzitter, al heeft hij ook eigen opvattingen terzake. August Borms en Pieter Tack worden door het Belgische gerecht aangehouden, maar door tussenkomst van de Duitsers weer vrijgelaten. De Clercq vertrouwt op de onderhandelingen in Brest-Litovsk. De Raad ziet een gewone stembusgang niet zitten, ze wordt hersamengesteld via *volksacclamaties*, meetings waarop kandidaten voorgesteld worden en hun redevoeringen afsteken. Zo trekken de activisten van stad naar stad. In Antwerpen komt een tegenbetoging, georganiseerd door de Liberaal L. Franck. In Mechelen en Leuven ontstaan bij de gelegenheid rellen. Met anderen wordt De Clercq in Mechelen afgetuigd. De Duitsers staan niet te springen om bescherming te voorzien, zouden zelfs tegengewerkt hebben. Via Duitse machinaties komen er activisten in het Gentse stadsbestuur. . De antiduitse burgemeester Braun wordt naar Duitsland gedeporteerd. Jan Wannijn en Hector Plancquaert, vrij nieuwe eersterangsactivisten, worden schepen. Beiden waren ook gekende sociale strijders. Sociaal dienstbetoon, gekopieerd van de Gentse socialisten, maakte van hun nieuwe *Nationalistenbond* (18 januari 1918) een relatief succes.

Intussen achter het IJzerfront

Aarzelend aanvaardt de *Frontbeweging* de Gentse vervlaamste universiteit (Von Bissinguniversiteit) en de *Bestuurlijke Scheiding*, dit is de splitsing van de ministeries in Vlaamse en Waalse eenheden. Algemeen gesproken houden de Fronters zich gedeisd, er is te veel onduidelijkheid en opstandigheid, zelfs verraad. Er komen betogingen. De Duitsers weten goed dat Vlaamse propaganda achter het front de vechtlust in de Belgische linies ondermijnt. De leiding van de Fronters vraagt zich zelfs af of het bij een Duitse doorbraak niet beter zou zijn de wapens neer te leggen, en het materieel te vernietigen. De idee is "Voor Frankrijk vechten wij niet".

De *sublieme deserteurs* treden op: zij worden door de linies geloodst en moeten in bezet gebied de toestand achter het front bekend maken en contact zoeken met de activistenleiding. Zij beweren bij de Duitse legerleiding dat bij een Duits offensief een groot deel van het Belgisch Leger de wapens zou neerleggen. Dat gaat wat ver, maar de Duit-

sers zien wel dat ze hun voordeel kunnen doen met de Vlaamse propaganda en zetten er hun schouders onder.

Het eindoffensief van de geallieerden vernietigt ook de Frontbeweging en de Duitsers stoppen alle Flamenpolitik. In de bevrijde gebieden worden de activisten aangevalen, hun huizen geplunderd...

De Clercq in Actie, in Vlaanderen, Nederland en Duitsland

Het hele jaar door is De Clercq onderweg in Vlaanderen, Nederland en Duitsland. Hij bezoekt de krijgsgevangenen, geeft redevoeringen in steden, bezoekt, met anderen, Duitse overheden, onderhandelt met Nederlandse uitgevers. Hij bezoekt ook, met de Duitsers, een stukje front (Laon), wat hem niet meezit. Hoewel zijn gezin in juni 1918 al veilig in Nederland zit, blijft hij zijn Vlaamse illusies koesteren. Maar voordrachten, meetings, elfjulivieringen worden afgelast, het moet hem wel beginnen dagen. De Vlaamse universiteit in Gent stort in, men denkt zelfs even ze te verhuizen (naar Torhout?). De Raad van Vlaanderen houdt op 18 oktober 1918 een laatste zitting. De Clercq verklaart "Alleen te wijken als een stormram, om met des te meer kracht op het belgicisme te kunnen inbeuken ..."

De Clercqs Literaire Activiteiten in 1918, en een stormachtige Liefde

Vooreerst schrijft De Clercq, hoewel geen ervaren journalist, zijn artikels in *De Gazet van Brussel* en het maandschrift *De Toorts*. Begin 1918 zien we bij hem, ook wel algemeen, ontmoediging, oorlogsmoeheid en hunker naar de vrede. Zijn *Tamar, Bijbels verhaal in verzen*, is af en wordt in Antwerpen gepubliceerd. Nog kan hij enkele lyrische gedichten produceren.

Op de Guldensporenherdenkingen te Brussel en Antwerpen in 1917 ontmoet De Clercq de jonge begaafde pianiste Maria Vervoort. De Clercq raakt in vuur en vlam. Hoewel hij bij zijn gezin verblijft – als hij al niet op verplaatsing is – schrijft hij haar brieven en gedichten overvol van verliefdheid en ontboezemingen. Hij werkt aan een nieuw Bijbelverhaal, *Maria Magdalena*, dat in 1919 af zal zijn.

Na de wapenstilstand

De Clercq week uit naar Nederland. Bij de vlucht in 1914 was hij een *Belgisch vluchteling*, in 1918 een "landverraaiër". Sommigen zien de oorlogservaring als een positief punt. Uit de puinen zal een nieuwe 'republiek der menselijkheid' ontstaan, menen zij. Na de oorlog ontstaat er een smeltkroes van artistieke en culturele bewegingen en tijdschriften waar geroyeerden, avantgardisten, flaminganten, anarchisten, communisten en allerlei wereldverbeteraars elkaar vonden. Een aantal jonge avantgardisten waren studenten van de ex-Vlaamse universiteit, o.m. Richard Minne, Jozef Cantré en Wies Moens. Beide laatsten weken uit naar Nederland.

Eindigen we met een beschouwing van een "buitenstaander" (de SJW, Socialistische Jonge Wacht) over het activisme. (in *Roode jeugd*, 15 december 1918):

Er is enig doorslaand argument die ons tegen de Vlaamse staatsgreep stelling moest doen kiezen nl. dat wij daarover in volslagen onwetendheid verkeerden. Wat bracht ons de autonomie? Iets analoog aan België met dezelfde wetten en rechten? Dat het werd samengesteld in het duister, op de meest reactionaire manier, zonder zich een halve ogenblik te bekommeren om het oordeel der bevolking, zegt ons wat het ongeveer zijn kan. Er wordt gerept van Koningdom, van republiek, partijgenoot Steven Boersen (Steven Prenau) was daarover onbekommerd, als het maar Vlaams was. Wij wisten

niets! Volstrekt niets! Enige intellectuele heren waren gekomen om het volk te redden, zeiden ze. Ze maakten daarbij veel gebaar en zwoeren op hun leven. Ze gingen naar de Duitse overheid en vonden er de gewenste steun en het zaakje was klaar. Zo werd een volk "bevrijd".

Een kristallen droom aan diggelen. De scherven glinsterden nog lang, nog altijd, hier en daar?

Antoon Flo

De brochure **René De Clercq in 1918, een Jaar van Hoop, Illusies en Instorting** is gratis te verkrijgen bij het René De Clercqgenootschap, Deerlijk, erfgoed@deerlijk.be.

De kranten De Vlaamsche Stem en de Vlaamsche Post zijn gedigitaliseerd en ter inzage of verkrijgbaar in het archief van Deerlijk. Voor inlichtingen en afspraken: erfgoed@deerlijk.be .

Hierbij ook een link naar de oorlogspers 1914-18: <https://warpress.cegesoma.be/nl/newspaper-list> .

Tentoonstelling "René De Clercq in de Grote Oorlog"

Elf taferelen vertellen in woord en beeld het leven van René De Clercq tijdens de eerste wereldoorlog.

De Vlucht naar Nederland - De Vlaamsche Stem - Een telegram uit Bussum - De gekaapte Stem - Een Gentse kunstenaarskolonie - Naar Brussel - Propagandist van het activisme (de Noodhoorn) - Bij de krijgsgevangenen - Een stormachtige liefde - Afwikkeling van het activisme - Tweede vlucht naar Nederland

Realisatie: Joost Vandommele en Luk Schelfhout.

*Wanneer? Zondag 9 september 2018 "Open Monumentendag"
van 10.00u tot 18.00u.*

Alle volgende zondagen tot 21 oktober van 14.30u tot 18.00u.

Waar? René De Clercqmuseum, René De Clercqstraat, 8540 Deerlijk

KLEINE STERRENBEELDEN

Leen Lefebre (1982) groeide op in Deerlijk, in West-Vlaanderen. Ze wierp zich al erg vroeg op elk boek dat voorhanden was. Daarna wentelde en nestelde ze zich in het wereldwijde web. Literair, muzikaal en sportief ontpopte ze zich als een ware ontdekkingsreiziger. Leen is dromer en doener.

Doener ook voor het René De Clercqgenootschap, als gemeentebediende op de dienst Erfgoed van Deerlijk. Niets is haar te veel. Altijd klaar om ons bij te staan. Ook buiten haar werk op de dienst Erfgoed is zij heel actief. Regelmatig komen leuke boeken/boekjes van haar hand in de boekhandel. Onlangs nog KLEINE STERRENBEELDEN. Ritmische rijmpjes voor het slapengaan. Voor kinderen maar ook voor volwassenen. Twaalf sterrenbeelden met voor elk sterrenbeeld telkens veertien stroofjes. Even proeven ... van een sterrenbeeldje?

De Kleine Waterman

Hier woont kleine waterman.
Albrechtus is zijn naam.
Hij heeft een grote waterkan.
En giet ermee door 't raam.

Kleine waterman is moe.
Van al dat water gieten.
Zijn oogjes vallen bijna toe.
Eindelijk kan hij gaan genieten.

Maar Albrechtus kruipt rechtop.
Hij wil niet slapen gaan.
Hij voelt zicht op en top.
En vliegt nu door het raam.

Waterman, o, kleine man!
Zegt Janneke de maan.
Daar komt miserie van.
Wat heb je nu gedaan?

Als watermoeder je ziet.
Hier heel hoog in de lucht.
Jij, rebelse deugniet!
Ik hoor haar diepe zucht.

En wat als watervader.
Je bange moeder hoort.
En hij wordt steeds kwader.
Dan vlieg ik heel snel voort.

Mijn zoon zingt moeder zoet.
Waar ben je nou naartoe?
Je weet toch dat je slapen moet.
Ben je nu nog niet moe?

Maar de kleine waterman.
Voelt zich nimmer moe.
Zeker als hij vliegen kan.
Zo overal vrij naartoe.

Jij waterman, zegt Janneke.
Moet jij niet naar bed?
Jij klein, klein manneke.
Wat heb jij dolle pret!

Albrechtus is heel blij.
Hij kan sterren vangen.
En maanbloemen allerlei.
Die hij overal ziet hangen.

Watermoeder huilt heel luid.
Waar is haar zoon gebleven?
Hij is er duidelijk op uit.
Ze vreest nu voor zijn leven.

En wat zal er nou gebeuren.
Met de bloemen in de tuin?
Vader zal het erg betreuren.
Zonder water wordt alles bruin.

Gelukkig wordt Albrechtus moe.
Hij wil zijn bed in kruipen.
Snel gaat hij naar huis toe.
Hij zal stiekem binnensluipen.

Heel stil klimt hij naar binnen.
Door het raam, als een aap.
Kruipt onder het linnen.
Voldaan valt iedereen in slaap!

GEDICHTENDAG

Donderdag 25 januari 2018

Het wafeleterke

René De Clercq (1877-1932)

Heel alleen aan 't tafelke,
eet ons kindje een wafelke.
Hapt alhier een hoekske,
boter vlekt zijn doekske.
Gaapt en bijt alginder,
weer een putteke minder.
Dan in 't wilde, zere, zeer,
altijd voort en altijd meer:
Wafel in zijn handekes,
wafel in zijn tandekes,
en zijn gretige oogskens gaan
naar het bord waar de ander staan.

Deze poster wordt u gratis aangeboden door het René De Clercqgenootschap Deerlijk.
Met de toelating van de Stichting Marc Sleen.

www.renedeclercq.be

www.marc-sleen.be